

Η
ΕΝΙΑΙΑ ΑΡΧΗ ΔΗΜΟΣΙΩΝ ΣΥΜΒΑΣΕΩΝ
3^ο ΚΛΙΜΑΚΙΟ

Συνήλθε στην έδρα της στις 17 Μαΐου 2022 με την εξής σύνθεση: Μιχαήλ Διαθεσόπουλος, Πρόεδρος, Μαρία Βύρρα, Μέλος και Σωτηρία Σταματοπούλου, Μέλος και Εισηγήτρια.

Για να εξετάσει, κατόπιν αναπομπής, σε συνέχεια της με αριθμ. 495/12.4.2022 Προσωρινής Διαταγής του Α΄ Τμήματος του Διοικητικού Εφετείου Πατρών, την από 22/11/2021 με Γενικό Αριθμό Κατάθεσης (ΓΑΚ) ΑΕΠΠ 2309/14.12.2021 Προδικαστική Προσφυγή του οικονομικού φορέα με την επωνυμία «...» (εφεξής ο «προσφεύγων»), που διατηρεί εργοληπτική επιχείρηση, με έδρα την ... (οδός ... αριθμ.), όπως νόμιμα εκπροσωπείται.

Κατά του Δήμου ..., ΟΤΑ α΄ βαθμού (εφεξής η «αναθέτουσα αρχή»), όπως νόμιμα εκπροσωπείται.

Του παρεμβαίνοντος οικονομικού φορέα με την επωνυμία «...» με διακριτικό τίτλο «...» (εφεξής η «παρεμβαίνουσα»), που εδρεύει στην ... (οδός ... αριθμ. ...), όπως νόμιμα εκπροσωπείται.

Με την άνω με αριθμ. 459/12.4.2022 Προσωρινή Διαταγή του Διοικητικού Εφετείου Πατρών, έγινε εν μέρει δεκτή η αίτηση του προσφεύγοντος, διατάχθηκε η αναστολή της προόδου του διαγωνισμού έως την έκδοση οριστικής απόφασης επί της ασηθείας αίτησης ακυρώσεως και η υπόθεση αναπέμφθηκε στην Α.Ε.Π.Π., ήδη Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ., προκειμένου να ασκήσει την εκ του νόμου αρμοδιότητά της, αποφαινόμενη ρητώς επί της ασηθείας προδικαστικής προσφυγής.

Με την υπό κρίση προδικαστική προσφυγή του, ο προσφεύγων αιτείται την ακύρωση α) της, *κοινοποιηθείσας την 11η.11.2021 μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ΕΣΗΔΗΣ*, υπ' αριθμ. 297/2021 απόφασης της Οικονομικής Επιτροπής του Δήμου ... (απόσπασμα εκ του με αριθμ. 32/2021 Πρακτικού Συνεδρίασης), με την οποία εγκρίθηκε το από 11-10-2021 Πρακτικό Ι της Επιτροπής του Διαγωνισμού, καθ' ο μέρος κρίθηκε αποδεκτή η προσφορά της παρεμβαίνουσας εταιρείας και αναδείχθηκε η τελευταία

προσωρινή ανάδοχος της υπό ανάθεση σύμβασης και β) κάθε άλλης συναφούς, προγενέστερης ή μεταγενέστερης, πράξης ή παράλειψης.

Με την παρέμβασή της, η παρεμβαίνουσα αιτείται την απόρριψη της προσφυγής και τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης απόφασης της αναθέτουσας αρχής.

Η συζήτηση άρχισε αφού άκουσε την Εισηγήτρια Σωτηρία Σταματοπούλου,

Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα

Σκέφτηκε κατά το Νόμο

1. Επειδή με την κατάθεση της προδικαστικής προσφυγής κατατέθηκε από τον προσφεύγοντα, εισπράχθηκε και δεσμεύθηκε το νόμιμο παράβολο, σύμφωνα με τα άρθρα 363 του Ν. 4412/2016 και 5 του Π.Δ. 39/2017 (βλ. ηλεκτρονικό παράβολο με κωδικό ..., την από 21-11-2021 ηλεκτρονική καταχώρηση συναλλαγής της τράπεζας ALPHA BANK, καθώς και την εκτύπωση από τη σελίδα της Γενικής Γραμματείας Πληροφοριακών Συστημάτων του Υπουργείου Οικονομικών με την ένδειξη «δεσμευμένο»), ποσού 4.162,31€, το οποίο υπολογίζεται με βάση την εκτιμώμενη, άνευ Φ.Π.Α., αξία της σύμβασης, ήτοι €832.461,74.

2. Επειδή δυνάμει της αριθμ. πρωτ. ... Διακήρυξης, η αναθέτουσα αρχή προκήρυξε ανοικτό δημόσιο ηλεκτρονικό διαγωνισμό για την επιλογή αναδόχου εκτέλεσης του έργου «Βελτίωση της πρόσβασης σε γεωργική γη, κτηνοτροφικές εκμεταλλεύσεις και οικισμούς του Δήμου ...», εκτιμώμενης αξίας 832.461,74€, μη συμπεριλαμβανομένου του αναλογούντος Φ.Π.Α., με κριτήριο ανάθεσης την πλέον συμφέρουσα από οικονομική άποψη προσφορά μόνο βάσει τιμής (χαμηλότερη τιμή). Το αντικείμενο του έργου, σύμφωνα με το άρθρ. 11.3 της Διακήρυξης, συνίσταται σε εργασίες ασφαλοστρωσης και τσιμεντόστρωσης υφιστάμενων, ασφαλοστρωμένων, τσιμεντοστρωμένων, χωμάτινων ή/και χαλικοστρωμένων αγροτικών οδών, που έχουν υποστεί σοβαρές ζημιές διαχρονικά, συνολικού μήκους 11.352,00 χιλιομέτρων.

3. Επειδή το πλήρες κείμενο της Διακήρυξης καταχωρήθηκε στο Κεντρικό Ηλεκτρονικό Μητρώο Δημοσίων Συμβάσεων (Κ.Η.Μ.Δ.Η.Σ.) στις 9-7-2021 με

ΑΔΑΜ ..., καθώς και στη διαδικτυακή πύλη του ΕΣΗΔΗΣ υπό τον συστημικό αριθμό ...

4. Επειδή, σύμφωνα με τη Διακήρυξη, ως καταληκτική ημερομηνία υποβολής των προσφορών ορίστηκε η 27-7-2021, ημέρα Τρίτη και ώρα 10:00 π.μ., ενώ ως ημερομηνία ηλεκτρονικής αποσφράγισης των προσφορών η 30-7-2021, ημέρα Παρασκευή και ώρα 10:00 π.μ. Στον εν λόγω διαγωνισμό μετείχαν, υποβάλλοντας προσφορά, δύο (2) οικονομικοί φορείς και δη ο προσφεύγων «...» (με α/α προσφοράς 214725) και η παρεμβαίνουσα εταιρεία «...» (με α/α προσφοράς 214667). Κατόπιν της ηλεκτρονικής αποσφράγισης των προσφορών, της εξαγωγής του καταλόγου των συμμετεχόντων και του ελέγχου, κατά σειρά μειοδοσίας, της ομαλότητας των επιμέρους ποσοστών έκπτωσης και των δικαιολογητικών συμμετοχής, η Επιτροπή του Διαγωνισμού συνέταξε το από 11-10-2021 **Πρακτικό Ι**, με το οποίο έκρινε ως αποδεκτές τις προσφορές και τα δικαιολογητικά συμμετοχής αμφοτέρων των συμμετεχόντων και προέβη στην κατάταξή τους κατά σειρά μειοδοσίας, κατατάσσοντας στην πρώτη θέση την προσφορά της παρεμβαίνουσας εταιρείας με μέση προσφερθείσα έκπτωση 43,07%, ενώ, δεύτερη σε σειρά μειοδοσίας, κατετάγη η προσφορά του προσφεύγοντος με μέσο ποσοστό έκπτωσης 40,25%. Περαιτέρω, με το υπόψη Πρακτικό Ι, η Επιτροπή του Διαγωνισμού εισηγήθηκε την ανάθεση της σύμβασης στην αναδειχθείσα πρώτη μειοδότρια και νυν παρεμβαίνουσα εταιρεία «...». Περαιτέρω, στο υπόψη Πρακτικό της, η Επιτροπή ρητώς αναφέρει ότι αμφότερες οι προσφορές κρίθηκαν αποδεκτές, αφού προηγουμένως διεπίστωσε ότι, σε συνέχεια των στοιχείων που προσκομίστηκαν από αμφοτέρους τους συμμετέχοντες, εξέλειπαν οι λόγοι τυχόν αμφισβήτησης της εγκυρότητας των ψηφιακών τους υπογραφών. Ειδικότερα, όπως προκύπτει από τον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού, η Επιτροπή του Διαγωνισμού, προ της εκδόσεως του Πρακτικού Ι και συγκεκριμένα στις 22-9-2021, κοινοποίησε προς αμφοτέρους τους συμμετέχοντες, μέσω της «επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ, το με αριθμ. πρωτ. 7155/20.9.2021 έγγραφό της, δυνάμει του οποίου τους καλούσε όπως προσκομίσουν τα εγκεκριμένα πιστοποιητικά προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής που χρησιμοποίησαν κατά την ημερομηνία διεξαγωγής του διαγωνισμού, προκειμένου να πιστοποιηθεί (α) ο έλεγχος της ασφαλούς χρονοσήμανσης και (β) ο έλεγχος αναγνωρισμένων

πιστοποιητικών σκληρής αποθήκευσης της ΑΠΕΔ, όπως ορίζεται στις οδηγίες της ΑΠΕΔ [οι οποίες συγκαταλέγονταν μετά του άνω εγγράφου], ώστε η Επιτροπή να προχωρήσει εν συνεχεία στη σύνταξη του οικείου Πρακτικού της, περί ανάδειξης προσωρινού αναδόχου. Αμφότεροι οι συμμετέχοντες ανταποκρίθηκαν στο άνω αίτημα, ο μὲν προσφεύγων υπέβαλε μέσω της «επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ στις 28-9-2021 τις διευκρινίσεις του περί της χρονοσήμανσης της ψηφιακής του υπογραφής και των πιστοποιητικών σκληρής αποθήκευσης, η δε παρεμβαίνουσα υπέβαλε, ομοίως μέσω της «επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ την 1-10-2021, το με ίδια ημερομηνία έγγραφό της με πληροφορίες και διευκρινίσεις σχετικές με τη χρονοσήμανση της ψηφιακής της υπογραφής και τα πιστοποιητικά σκληρής αποθήκευσης αυτών, συνυποβάλλοντας το με αριθμ. πρωτ. 21249/Φ300/21.9.2016 έγγραφο της ΕΕΤΤ, την από 24.9.2021 ηλεκτρονική επιστολή της εταιρείας «...» καθώς και σχετική απόφαση της ΑΕΠΠ (417/2020 ΑΕΠΠ). Κατόπιν των ανωτέρω, το συνταχθέν από 11-10-2021 Πρακτικό Ι της Επιτροπής του Διαγωνισμού, επικυρώθηκε με την ήδη προσβαλλόμενη με την υπό εξέταση προσφυγή, υπ' αριθμ. 297/2021 απόφαση της Οικονομικής Επιτροπής της αναθέτουσας αρχής, δυνάμει της οποίας αποφασίστηκε ό,τι και η Επιτροπή εισηγούνταν στο άνω Πρακτικό της, ήτοι αποφασίστηκε η ανάδειξη της πρώτης μειοδότης και νυν παρεμβαίνουσας ως προσωρινής αναδόχου με οικονομική προσφορά 473.956,14€, χωρίς Φ.Π.Α. και με μέσο ποσοστό έκπτωσης 43,07%. Κατά της άνω εκτελεστής απόφασης της αναθέτουσας αρχής, *η οποία κοινοποιήθηκε στους συμμετέχοντες μέσω της «επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ στις 11-11-2021*, στρέφεται ο προσφεύγων με την υπό εξέταση προσφυγή του, αιτούμενος την ακύρωσή της κατά τα ειδικώς αναφερόμενα στην προσφυγή του.

5. Επειδή η επίμαχη διαγωνιστική διαδικασία, ως εκ του αντικειμένου της (έργο), της προϋπολογισθείσας αξίας της σύμβασης άνευ Φ.Π.Α. και του χρόνου εκκίνησης της διαγωνιστικής διαδικασίας, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του Βιβλίου IV του ν. 4412/2016, σύμφωνα με το άρθρ. 345 του ν. 4412/2016, η δε Α.Ε.Π.Π., ήδη Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ [όπως μετονομάστηκε κατ' άρθρ. 3 παρ. 1 Ν. 4912/2022 (ΦΕΚ Α' 59/17.03.2022), με έναρξη ισχύος κατ' άρθρο 30 του ίδιου Νόμου από τη δημοσίευση στην Εφημερίδα της Κυβερνήσεως], ενώπιον της οποίας ασκείται η προσφυγή είναι αρμόδια για την εξέτασή της.

6. Επειδή, η υπό εξέταση προδικαστική προσφυγή έχει ασκηθεί εμπρόθεσμα, καθόσον η προσβαλλόμενη απόφαση, ως προελέχθη, κοινοποιήθηκε στους συμμετέχοντες μέσω της λειτουργικότητας «επικοινωνία» του ΕΣΗΔΗΣ στις 11-11-2021 και η προσφυγή κατατέθηκε στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στις 22-11-2021, ήτοι εντός της προβλεπόμενης δεκαήμερης προθεσμίας από την άνω κοινοποίηση [κατά παρέκταση στην αμέσως επόμενη εργάσιμη ημέρα δοθείσης της λήξης της άνω δεκαήμερης προθεσμίας την 21-11-2021, ημέρα Κυριακή – εξαιρετέα], ενώ, επίσης, ασκήθηκε με τη χρήση του τυποποιημένου εντύπου του Παραρτήματος Ι του Π.Δ. 39/2017 και είναι ψηφιακώς υπογεγραμμένη.

7. Επειδή ο προσφεύγων, ως προσφέρων του εν θέματι διαγωνισμού του οποίου η προσφορά κρίθηκε αποδεκτή και κατατάχθηκε δεύτερος σε σειρά μειοδοσίας, θεμελιώνει έννομο συμφέρον για την άσκηση προδικαστικής προσφυγής κατά της προσβαλλόμενης απόφασης ως βλαπτόμενος, ως προς το μέρος που αφορά στην αποδοχή της προσφοράς της έτερης συμμετέχουσας που προηγείται αυτού στη σειρά μειοδοσίας, και αναδείχθηκε προσωρινή ανάδοχος, ερειδόμενο στη ζημία του από τυχόν παράνομη συμμετοχή τρίτου στον διαγωνισμό και στο επιδιωκόμενο όφελος από την απόρριψη της προσφοράς του (βλ. ΕΑ ΣτΕ 1216/2006, πρβλ ΕΑ ΣτΕ 512/2002, 517/2001), επιδιώκοντας ευλόγως να του ανατεθεί η συγκεκριμένη σύμβαση.

8. Επειδή η αναθέτουσα αρχή προέβη στις 13-12-2021 στην προβλεπόμενη, από το άρθρο 9 παρ. 1 α του ΠΔ 39/2017, κοινοποίηση της υπό εξέταση προδικαστικής προσφυγής στην έτερη συμμετέχουσα, αναδειχθείσα προσωρινή ανάδοχο και θιγόμενη από τυχόν αποδοχή της, προκειμένου να ασκήσει ενδεχομένως το δικαίωμα παρέμβασής της.

9. Επειδή, η παρεμβαίνουσα άσκησε εν γένει παραδεκτώς και εμπροθέσμως στις 22-12-2021, ήτοι εντός της προβλεπόμενης δεκαήμερης προθεσμίας από την άνω κοινοποίηση της προσφυγής (13-12-2021), την υπό ίδια ημερομηνία Παρέμβασή της, αιτούμενη την απόρριψη της προσφυγής και τη διατήρηση της ισχύος της προσβαλλόμενης απόφασης της αναθέτουσας αρχής, κατά τα ειδικώς αναφερόμενα στην Παρέμβασή της.

10. Επειδή, με την υπ' αριθμ. 3175/2021 Πράξη του Προέδρου του 3ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ, στο οποίο είχε ανατεθεί η εξέταση της προδικαστικής

προσφυγής, ορίσθηκε Εισηγήτρια και ημερομηνία εξέτασης της προδικαστικής προσφυγής, αρχικώς η 14-1-2022, και κλήθηκε η αναθέτουσα αρχή να υποβάλει τις απόψεις της επί της υπό εξέταση προσφυγής και επί του αιτήματος λήψης προσωρινών μέτρων. Ακολούθως, με την υπ' αριθμ. 3276/2021 Πράξη του Προέδρου του 3^{ου} Κλιμακίου, κοινοποιηθείσα στην αναθέτουσα αρχή, στον προσφεύγοντα και στην παρεμβαίνουσα στις 24-12-2021, ορίστηκε εκ νέου ημερομηνία εξέτασης της προσφυγής η 31-12-2021, προκειμένου να τηρηθεί η προβλεπόμενη 40νθήμερη προθεσμία του άρθρ. 365 παρ. 4 του Ν. 4412/2016, δοθέντος ότι η προσφυγή κατετέθη στον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού στις 22-11-2021, πλην όμως η Α.Ε.Π.Π. και ήδη Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. ενημερώθηκε για την άσκησή της (άρθρ. 8 παρ. 3 του Π.Δ. 39/2017 Κανονισμός Εξέτασης Προδικαστικών Προσφυγών) στις 13-12-2021 μέσω μηνύματος ηλεκτρονικού ταχυδρομείου της αναθέτουσας αρχής, ως προκύπτει από τον ηλεκτρονικό φάκελο της υπόθεσης.

11. Επειδή η αναθέτουσα αρχή κοινοποίησε στην Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ. στις 13-12-2021 την προδικαστική προσφυγή και πλήρη φάκελο της υπόθεσης, ωστόσο, δεν προκύπτει εκ του τηρουμένου ηλεκτρονικού φακέλου της υπόθεσης ως και του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού, κοινοποίηση απόψεων της αναθέτουσας αρχής, είτε προς την Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ, είτε προς τους συμμετέχοντες.

12. Επειδή προς αντίκρουση της ασκηθείσας παρεμβάσεως, ο προσφεύγων υπέβαλε στις 14-1-2022, μέσω του ηλεκτρονικού τόπου του διαγωνισμού, το υπό ιδία ημερομηνία συμπληρωματικό Υπόμνημά του. Λαμβάνοντας υπόψη ότι, σύμφωνα με την ανωτέρω σκέψη, η αναθέτουσα αρχή δεν κοινοποίησε απόψεις επί της προσφυγής (από την κοινοποίηση των οποίων εκκινεί η πενήνήμερη προθεσμία υποβολής υπομνήματος), ενώ η ασκηθείσα παρέμβαση κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα στις 12-1-2022, το παρόν συμπληρωματικό υπόμνημα του προσφεύγοντος λαμβάνεται υπόψη από το κρίνον Κλιμάκιο ως παραδεκτώς και εμπροθέσμως υποβληθέν, σύμφωνα με το άρθρ. 365 παρ. 1 εδ. τελευταίο του Ν. 4412/2016, ενόψει της εφαρμοστέας στην ενώπιον της ΑΕΠΠ διαδικασία αρχής της αντιμωλίας (βλ. ΕΑ ΣτΕ 395/2018, 51/2021, ΔΕφΠειρ 43/2022).

13. Επειδή σύμφωνα με το υπ' αριθμ. πρωτ. ΕΞΕ ΤΑΥ 970/10.2.2022 έγγραφο της Γραμματείας του 3^{ου} Κλιμακίου δεν εκδόθηκε απόφαση επί της υπό εξέταση προσφυγής εντός των προβλεπομένων προθεσμιών, κατά δε

της συντελεσθείσας σιωπηρής απόρριψης αυτής ο προσφεύγων άσκησε την με αριθμ. καταχ. ΑΚ13/11-2-2022 αίτηση αναστολής και ακυρώσεως ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Πατρών (Τμήμα Α΄ Τριμελές), εφ' ης εκδόθηκε η προρρηθείσα υπ' αριθμ. 459/12.4.2022 προσωρινή διαταγή του ως άνω Δικαστηρίου, κοινοποιηθείσα στην Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ στις 29-4-2022 (με αριθμ. πρωτ. ΕΙΣ 3137/29.4.2022), με την οποία ανεστάλη η πρόοδος του ένδικου διαγωνισμού και η υπόθεση αναπέμφθηκε στην Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ.

14. Επειδή, σε συνέχεια των ανωτέρω, με την υπ' αριθμ. 916/2022 Πράξη του Προέδρου του 3ου Κλιμακίου της Ε.Α.ΔΗ.ΣΥ., ορίσθηκε Εισηγήτρια και ημερομηνία εξέτασης της κρινόμενης προδικαστικής προσφυγής η 17-5-2022. Τούτων δοθέντων, η υπό εξέταση προδικαστική προσφυγή νομίμως εισάγεται ενώπιον του 3ου Κλιμακίου της ΑΕΠΠ, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 346 και 360 Ν. 4412/2016, όπως τροποποιήθηκαν και ισχύουν, και του άρθρου 3 του ΠΔ 39/2017 και σε συνέχεια αναπομπής της υπόθεσης δυνάμει της υπ' αριθμ. 459/2022 Προσωρινής Διαταγής του Διοικητικού Εφετείου Πατρών, εκδοθείσα επί της ΑΚ13/11-2-2022 αίτησης αναστολής και ακύρωσης του προσφεύγοντος.

15. Επειδή, με την υπό εξέταση προσφυγή του, ο προσφεύγων επιδιώκει την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης διότι, κατά τους ισχυρισμούς του, μη νομίμως κρίθηκε αποδεκτή η προσφορά της παρεμβαίνουσας, και ανεδείχθη η τελευταία προσωρινή ανάδοχος της υπό ανάθεση σύμβασης, καίτοι έπρεπε να αποκλειστεί, ενόψει των σφαλμάτων που έχουν επιφλοχωρήσει κατά το στάδιο των δικαιολογητικών συμμετοχής της και επάγονται τον αποκλεισμό της και δη λόγω της μη νόμιμης χρονοσήμανσης της ψηφιακής υπογραφής της στα έγγραφα της προσφοράς της, αλλά και λόγω εσφαλμένης εκ μέρους της συμπλήρωσης του ΕΕΕΣ, η οποία δεν επιδέχεται διόρθωσης. Ειδικότερα, ο προσφεύγων με τον **πρώτο** λόγο της προσφυγής του, επικαλούμενος το κανονιστικό πλαίσιο που διέπει την εγκυρότητα της ηλεκτρονικής υπογραφής των εγγράφων του διαγωνισμού, προβάλλει ότι το υποβληθέν από την παρεμβαίνουσα ΕΕΕΣ, καθώς και η οικονομική της προσφορά δεν φέρουν ασφαλή χρονοσήμανση των υπογραφών που έχουν τεθεί ηλεκτρονικά επί των άνω εγγράφων και τούτο διότι, οι τεθείσες επί των εγγράφων ηλεκτρονικές υπογραφές ρητά αναφέρουν ότι ο χρόνος υπογραφής προέρχεται από τον υπολογιστή του υπογράφοντος

(“signing time is from the clock on the signer’ s computer”) και όχι από ασφαλή χρονοσήμανση, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να επαληθευτεί μέσω πιστοποιημένου εξυπηρετητή χρονισμού η ακριβής ώρα υπογραφής τους κατά τους όρους της Διακήρυξης. Περαιτέρω, ο προσφεύγων επάγεται, στο πλαίσιο του υπόψη λόγου της προσφυγής και κατά το δεύτερο σκέλος αυτού, ότι η προσβαλλόμενη απόφαση άνευ (νομίμου) αιτιολογίας έκρινε ως αποδεκτή την προσφορά της παρεμβαίνουσας, καίτοι η ψηφιακή υπογραφή επί των άνω εγγράφων της προσφοράς της δεν πληροί τους όρους περί ασφαλούς χρονοσήμανσης, αρκούμενη (η προσβαλλόμενη) στην αναφορά ότι *«...από τα στοιχεία που προσκόμισαν οι μετέχοντες, εκλείπουν οι λόγοι τυχόν αμφισβήτησης της εγκυρότητας των ψηφιακών υπογραφών»* και ενώ, σε κανένα σημείο του Πρακτικού Ι δεν προκύπτει η απάντηση της παρεμβαίνουσας επί των αιτηθεισών δια του με αριθμ. πρωτ. 7155/20-9-2021 εγγράφου της Επιτροπής διευκρινίσεων και πληροφοριών, η οποία (απάντηση της παρεμβαίνουσας) ουδόλως κοινοποιήθηκε στον προσφεύγοντα, ενώ, τέλος και επικουρικώς προβάλλει ότι δεν δύναται η άνω πλημμέλεια να θεραπευθεί κατ’ άρθρ. 102 του Ν. 4412/2016, ως έχει τροποποιηθεί και ισχύει, και τούτο διότι αφορά σε έλλειψη που ανάγεται σε ρητή προϋπόθεση παραδεκτής συμμετοχής (κατ’ άρθρ. 3.1 και 3.2 της Διακήρυξης) και επομένως μη επιδεχόμενη διευκρίνισης ή συμπληρώσεως. Ακολούθως, με τον **δεύτερο** λόγο της προσφυγής του, ο προσφεύγων ισχυρίζεται ότι η προσφορά της παρεμβαίνουσας μη νομίμως έγινε δεκτή λόγω εσφαλμένης, άλλως ελλιπούς και αντιφατικής συμπλήρωσης του ΕΕΕΣ. Και τούτο διότι στο (υπο)ερώτημα *«εάν ο οικονομικός φορέας θα είναι σε θέση να προσκομίσει βεβαίωση πληρωμής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και φόρων»*, η παρεμβαίνουσα απάντησε αρνητικά, ενώ στο Μέρος ΙΙΙ, Ενότητα Β του ΕΕΕΣ δηλώνει ότι είναι ασφαλιστικά και φορολογικά ενήμερη. Συνεπεία της ανωτέρω αρνητικής απάντησης στο προαναφερθέν υποερώτημα του Μέρους ΙΙ του ΕΕΕΣ, κατά τους ισχυρισμούς του προσφεύγοντος, η παρεμβαίνουσα, παρέλειψε να αναλάβει τη δέσμευση να προσκομίσει σε οποιοδήποτε στάδιο της διαδικασίας της ζητηθεί βεβαιώσεις σχετικά με την πληρωμή των εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και φόρων, ενώ, τέλος, κατά τον προσφεύγοντα, δεν είναι δυνατή και νόμιμη, η κατ’ άρθρ. 102 του Ν. 4412/2016, κλήση της παρεμβαίνουσας προς διόρθωση της άνω δήλωσής

της στο ΕΕΕΣ, καθώς τούτο θα συνιστούσε ανεπίτρεπτη μεταβολή της προσφοράς της.

16. Επειδή η παρεμβαίνουσα αντικρούει τους άνω προβαλλόμενους λόγους της προσφυγής, επαγόμενη ειδικώς ως προς τον **πρώτο** λόγο αυτής, ότι από το συνδυασμό του κανονιστικού πλαισίου της Διακήρυξης, καθώς και του ισχύοντος νομοθετικού καθεστώτος που διέπει το καθεστώς της ηλεκτρονικής υπογραφής και της ασφαλούς χρονοσήμανσης δεν προκύπτει υποχρέωση των διαγωνιζόμενων όπως, επιπλέον της ψηφιακής υπογραφής, να είναι εφοδιασμένοι και με πιστοποιημένες υπηρεσίες χρονοσήμανσης, που να συμπληρώνουν την ψηφιακή υπογραφή. Συναφώς και προς επίρρωση των ισχυρισμών της, η παρεμβαίνουσα επικαλείται διοικητική νομολογία της ΑΕΠΠ (ΑΕΠΠ 1708/2021, 1370-1371/2021, 417/2020, 80/2028), καθώς και αποφάσεις των Διοικητικών Δικαστηρίων (πρβλ απόφαση ΔΕφΠειραιά **N125/2021**), με τις οποίες έχει *ad hoc* κριθεί ότι, σύμφωνα με το ισχύον νομοθετικό καθεστώς και από τις εφαρμοστέες διατάξεις των διακηρύξεων, δεν προκύπτει υποχρέωση των συμμετεχόντων όπως, επιπλέον της ψηφιακής υπογραφής, να είναι εφοδιασμένοι και με πιστοποιημένες υπηρεσίες χρονοσήμανσης, καθώς και ότι η μη πιστοποιημένη χρονοσήμανση στις υπογραφές δεν επηρεάζει το έγκυρο της υπογραφής. Περαιτέρω, επί του **δεύτερου** λόγου της προσφυγής, η παρεμβαίνουσα αντιτείνει ότι δεν υφίστατο υποχρέωση συμπλήρωσης του οικείου υποερωτήματος του ΕΕΕΣ, περί του οποίου ο προσφεύγων επικαλείται ελλιπή ή αντιφατική συμπλήρωση, καθώς αυτό αφορά αποκλειστικά και μόνο στις εγγεγραμμένες, στην 3^η (και άνω) τάξη του ΜΕΕΠ, εργοληπτικές επιχειρήσεις. Τούτο διότι, κατά τους ισχυρισμούς της παρεμβαίνουσας, το άνω υποερώτημα δεν αποτελεί ξεχωριστό ερώτημα, αλλά σκέλος – υποερώτημα του βασικού ερωτήματος του ΕΕΕΣ με περιεχόμενο «*Ο ΟΦ είναι εγγεγραμμένος σε Εθνικό Σύστημα (Προ)Επιλογής Κατά περίπτωση, ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος σε επίσημο κατάλογο εγκεκριμένων οικονομικών φορέων ή διαθέτει ισοδύναμο πιστοποιητικό [π.χ. βάσει εθνικού συστήματος (προ)επιλογής];*», το οποίο κατά το άρθρ. 23.9 της Διακήρυξης καλούνται να απαντήσουν οι εγγεγραμμένες στο ΜΕΕΠ και σε τάξη ανώτερη της 3ης εργοληπτικές επιχειρήσεις, ενώ, αντιθέτως, οι εγγεγραμμένες σε τάξη κατώτερη της 3^{ης} (όπως και η ίδια) δεν είναι υποχρεωμένες για την παραδεκτή

συμμετοχή τους στο διαγωνισμό να απαντήσουν στο άνω υποερώτημα. Υπό τα δεδομένα αυτά, η παρεμβαίνουσα προβάλλει ότι όφειλε μόνο να συμπληρώσει το Μέρος III – Ενότητα Β του ΕΕΕΣ, το οποίο και έχει προσηκόντως συμπληρώσει, γεγονός που δεν αμφισβητείται από τον προσφεύγοντα. Τέλος, ακόμη και αν ήθελε θεωρηθεί ότι όφειλε να απαντήσει στο άνω υποερώτημα, η παρεμβαίνουσα ισχυρίζεται ότι τούτο δεν καθιστά την προσφορά της άνευ ετέρου αποκλειστέα, αλλά η αναθέτουσα αρχή οφείλει να την καλέσει προς παροχή διευκρινίσεων, κατ' εφαρμογή του άρθρ. 102 του Ν. 4412/2016, όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει.

17. Επειδή ο προσφεύγων με το Υπόμνημά του αντικρούει τις άνω αιτιάσεις της παρεμβαίνουσας επαγόμενος ότι η επικαλούμενη εκ μέρους της νομολογία ερείδεται σε διατάξεις διακηρύξεων που δεν απαιτούσαν πιστοποιητικό χρονοσήμανσης, ενώ, η προκείμενη διακήρυξη το απαιτεί ρητώς καθότι αναφέρει στο άρθρ. 3 ότι « οι προσφορέςυπογράφονται, τουλάχιστον, με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, η οποία υποστηρίζεται από αναγνωρισμένο (εγκεκριμένο) πιστοποιητικό, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 37 του ν. 4412/2016», η δε παρεμβαίνουσα συμμετείχε ανεπιφύλακτα στο διαγωνισμό και χωρίς να αμφισβητήσει το συγκεκριμένο όρο της Διακήρυξης. Περαιτέρω, και ως προς την ελλιπή συμπλήρωση του ΕΕΕΣ, ο προσφεύγων αντιτείνει ότι η αρνητική απάντηση της παρεμβαίνουσας στο επίμαχο (υπο)ερώτημα του Μέρους II του ΕΕΕΣ ανεξαρτήτως υποχρέωσης ή μη συμπλήρωσης του, συνεπάγεται την προαποδεικτική αδυναμία προσκόμισης ασφαλιστικής και φορολογικής ενημερότητας, γεγονός που καθιστά αποκλειστέα την προσφορά της παρεμβαίνουσας.

18. Επειδή στο Ν. 4412/2016 προβλέπεται στο **άρθρ. 18** ότι: «1. Οι αναθέτουσες αρχές αντιμετωπίζουν τους οικονομικούς φορείς ισότιμα και χωρίς διακρίσεις και ενεργούν με διαφάνεια, τηρώντας την αρχή της αναλογικότητας, της αμοιβαίας αναγνώρισης, της προστασίας του δημόσιου συμφέροντος, της προστασίας των δικαιωμάτων των ιδιωτών, της ελευθερίας του ανταγωνισμού και της προστασίας του περιβάλλοντος και της βιώσιμης και αειφόρου ανάπτυξης....», στο **άρθρ. 36** ότι: « [...] 3. Με κοινή Απόφαση των Υπουργών Οικονομίας, Ανάπτυξης και Τουρισμού και Υποδομών, Μεταφορών και Δικτύων ρυθμίζονται τα τεχνικά ζητήματα που αφορούν την ανάθεση και εκτέλεση των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και

λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών σχετικά με: [...] β) τους όρους και τις προϋποθέσεις για την υποβολή, τη γνωστοποίηση, τη διακίνηση εγγράφων μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, τον τύπο και το περιεχόμενό τους, τον προσδιορισμό του χρόνου αποστολής ή παραλαβής και τον υπολογισμό των προθεσμιών, τεκμήρια γνωστοποίησης και απόκτησης πρόσβασης από τον ενδιαφερόμενο οικονομικό φορέα, καθώς και τον τρόπο και την απόδειξη πρόσβασης σε έγγραφα μέσω του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. και χορήγησης αντιγράφων.[..]» και στο **άρθρ. 37** υπό τον τίτλο «Πολιτική ασφαλείας ΕΣΗΔΗΣ» ότι: «1. Το επίπεδο ασφαλείας του Ε.Σ.Η.Δ.Η.Σ. πρέπει να είναι ανάλογο προς τους κινδύνους. 2. Στα εργαλεία και τις συσκευές για την ηλεκτρονική διαβίβαση και παραλαβή προσφορών, καθώς και για την ηλεκτρονική παραλαβή αιτήσεων συμμετοχής πρέπει: α) να είναι διαθέσιμες στους ενδιαφερομένους οι πληροφορίες σχετικά με τις προδιαγραφές για την ηλεκτρονική υποβολή προσφορών και αιτήσεων συμμετοχής, συμπεριλαμβανομένης της κρυπτογράφησης και της χρονοσήμανσης, β) να απαιτούνται προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές, όπως ορίζονται στον Κανονισμό (ΕΕ) 910/2014. Οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να αποδέχονται τις προηγμένες ηλεκτρονικές υπογραφές που υποστηρίζονται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό, λαμβάνοντας υπόψη αν τα πιστοποιητικά χορηγούνται από έναν πάροχο υπηρεσιών Πιστοποίησης, ο οποίος περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης που προβλέπεται στην απόφαση 2009/767/ΕΚ της Επιτροπής, ανεξάρτητα από το αν έχουν δημιουργηθεί με ή χωρίς ασφαλή διάταξη δημιουργίας υπογραφών, με την επιφύλαξη της συμμόρφωσης με τις ακόλουθες προϋποθέσεις: αα) οι αναθέτουσες αρχές πρέπει να καθορίζουν τον απαιτούμενο μορφότυπο προηγμένων υπογραφών, βάσει των μορφοτύπων που έχουν θεσπιστεί με την απόφαση 2011/130/ΕΕ της Επιτροπής και να θέτουν σε εφαρμογή τα αναγκαία μέτρα ώστε να είναι σε θέση να επεξεργαστούν τεχνικά τους εν λόγω μορφότυπους όταν χρησιμοποιείται διαφορετικός μορφότυπος ηλεκτρονικής υπογραφής, τότε η ηλεκτρονική υπογραφή ή ο φορέας του ηλεκτρονικού εγγράφου περιλαμβάνει πληροφορίες σχετικά με τις ισχύουσες δυνατότητες επικύρωσης, υπό την ευθύνη της Εθνικής Επιτροπής Τηλεπικοινωνιών και Ταχυδρομείων (ΕΕΤΤ). Οι δυνατότητες επικύρωσης επιτρέπουν στην αναθέτουσα αρχή να επικυρώνει, σε σύγχρονη σύνδεση, δωρεάν και κατά τρόπο κατανοητό για άτομα με διαφορετική μητρική γλώσσα, την ηλεκτρονική υπογραφή που έχει

παραληφθεί, ως προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, υποστηριζόμενη από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό. Η ΕΕΤΤ κοινοποιεί τις πληροφορίες σχετικά με τον πάροχο των υπηρεσιών επικύρωσης στην Επιτροπή, ββ) σε περίπτωση προσφορών που υπογράφονται με την υποστήριξη αναγνωρισμένου πιστοποιητικού που περιλαμβάνεται στον κατάλογο εμπιστευσης, οι αναθέτουσες αρχές δεν πρέπει να εφαρμόζουν πρόσθετες απαιτήσεις που ενδέχεται να εμποδίσουν τη χρήση των εν λόγω υπογραφών από τους προσφέροντες. [...] 3. Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της ΥΑΠ/Φ.40.4/163/2013 (Β` 401) απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης, από τρίτους, εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς, πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των υπηρεσιών αυτών των φορέων προς το χρήστη, η οποία διαβιβάζεται στο χρήστη μέσω του ΕΣΗΔΗΣ, με κρυπτογραφημένο τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου με βέβαιη χρονολογία. [...]».

19. Επειδή στο άρθρο 12 της ΚΥΑ 166278/166/2021 με θέμα «Ρυθμίσεις τεχνικών ζητημάτων που αφορούν στην ανάθεση των δημοσίων συμβάσεων έργων, μελετών και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών με χρήση των επιμέρους εργαλείων και διαδικασιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (ΕΣΗΔΗΣ)» ορίζεται ότι: «1.2 Οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν, στην προθεσμία που ορίζεται στα έγγραφα της σύμβασης, σε ηλεκτρονικό φάκελο την προσφορά ή την αίτηση συμμετοχής τους, υπογεγραμμένη, τουλάχιστον, με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, η οποία υποστηρίζεται από αναγνωρισμένο (εγκεκριμένο) πιστοποιητικό, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 37 του ν. 4412/2016...», ενώ στο άρθρ. 9 της υπόψη ΚΥΑ ορίζεται ότι «Οι υπηρεσίες χρονοσήμανσης παρέχονται, σύμφωνα με τις διατάξεις της υπό στοιχεία ΥΑΠ/Φ.40.4/163/07.02.2013 υπουργικής απόφασης του Υφυπουργού Διοικητικής Μεταρρύθμισης και Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης (Β` 401) και του Κανονισμού (ΕΕ) 910/2014 από τρίτους εθνικούς ή αλλοδαπούς φορείς υποχρεωτικά πιστοποιημένους από τις αντίστοιχες αρμόδιες αρχές για την παροχή τέτοιων υπηρεσιών και διασυνδεδεμένους με τον εθνικό χρόνο. Η

παροχή των υπηρεσιών χρονοσήμανσης αποδεικνύεται με σχετική ηλεκτρονική επιβεβαίωση λήψης των προαναφερόμενων φορέων προς τον χρήστη των υπηρεσιών αυτών, η οποία διαβιβάζεται στον χρήστη μέσω του Υποσυστήματος με ασφαλή κρυπτογραφημένο τρόπο και η οποία επέχει θέση εγγράφου βέβαιης χρονολογίας. Δεν επιτρέπεται στην αναθέτουσα αρχή ή στον αναθέτοντα φορέα ή στο Διαχειριστή ή στη Γενική Γραμματεία Πληροφοριακών Συστημάτων Δημόσιας Διοίκησης του Υπουργείου Ψηφιακής Διακυβέρνησης η παρέμβαση στη διαδικασία χρονοσήμανσης, όπως περιγράφεται ανωτέρω».

20. Επειδή περαιτέρω ο Κανονισμός (ΕΕ) 910/2014 της 23ης Ιουλίου 2014 σχετικά με την ηλεκτρονική ταυτοποίηση και τις υπηρεσίες εμπιστοσύνης για τις ηλεκτρονικές συναλλαγές κλπ (L 257) ορίζει τα εξής: **άρθρ. 1:** «Με σκοπό τη διασφάλιση της εύρυθμης λειτουργίας της εσωτερικής αγοράς παράλληλα με την επίτευξη ενός επαρκούς επιπέδου ασφάλειας στα μέσα ηλεκτρονικής ταυτοποίησης και στις υπηρεσίες εμπιστοσύνης, ο παρών κανονισμός: α) ... γ) θεσπίζει νομικό πλαίσιο για τις ηλεκτρονικές υπογραφές, τις ηλεκτρονικές σφραγίδες, τις ηλεκτρονικές χρονοσφραγίδες, τα ηλεκτρονικά Έγγραφα ...». **άρθρ. 3:** «Για τους σκοπούς του παρόντος κανονισμού, ισχύουν οι ακόλουθοι ορισμοί: 1) ... 10) “ηλεκτρονική υπογραφή”: δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή τα οποία είναι συνημμένα σε άλλα ηλεκτρονικά δεδομένα ή συσχετίζονται λογικά με άλλα δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή και τα οποία χρησιμοποιούνται από τον υπογράφοντα για να υπογράψει· 11) “προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή”: ηλεκτρονική υπογραφή που ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του άρθρου 26· 12) “εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή”: προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή που δημιουργείται από εγκεκριμένη διάταξη δημιουργίας ηλεκτρονικής υπογραφής και η οποία βασίζεται σε εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής· ... 14) “πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής”: ηλεκτρονική βεβαίωση που συνδέει τα δεδομένα επικύρωσης ηλεκτρονικής υπογραφής με φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει τουλάχιστον το όνομα ή το ψευδώνυμο του εν λόγω προσώπου· 15) “εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής”: πιστοποιητικό ηλεκτρονικών υπογραφών που εκδίδεται από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης και πληροί τις οριζόμενες στο παράρτημα Ι απαιτήσεις· 16) “υπηρεσία εμπιστοσύνης”: ηλεκτρονική υπηρεσία, συνήθως παρεχόμενη

έναντι αμοιβής, η οποία συνίσταται: α) στη δημιουργία, εξακρίβωση και επικύρωση ηλεκτρονικών υπογραφών, ηλεκτρονικών σφραγίδων ή ηλεκτρονικών χρονοσφραγίδων ... 20) “εγκεκριμένος πάροχος υπηρεσιών εμπιστοσύνης”: ο πάροχος υπηρεσιών εμπιστοσύνης ο οποίος παρέχει μία ή περισσότερες εγκεκριμένες υπηρεσίες εμπιστοσύνης και έχει αναγνωριστεί ως τέτοιος από τον εποπτικό φορέα ... 33) “ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα”: δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή τα οποία συνδέουν άλλα δεδομένα σε ηλεκτρονική μορφή με ένα συγκεκριμένο χρονικό σημείο, τεκμηριώνοντας ότι τα εν λόγω δεδομένα υπήρχαν κατά το χρονικό σημείο εκείνο· 34) “εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα”: ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα που πληροί τις οριζόμενες στο άρθρο 42 απαιτήσεις ...”. **άρθρ. 26:** «Μία προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) ... δ) συνδέεται με τα δεδομένα που έχουν υπογραφεί σε σχέση με αυτήν κατά τρόπο ώστε να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση των εν λόγω δεδομένων», **άρθρ. 32:** «1. Η διαδικασία επικύρωσης εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής επιβεβαιώνει την εγκυρότητα της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής εφόσον: α) το πιστοποιητικό που τεκμηριώνει την υπογραφή ήταν κατά τη στιγμή της υπογραφής εγκεκριμένο πιστοποιητικό ηλεκτρονικής υπογραφής ... β) το εγκεκριμένο πιστοποιητικό εκδόθηκε από εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης και ήταν έγκυρο κατά τη στιγμή της υπογραφής ... η) κατά τη στιγμή της υπογραφής πληρούνταν οι απαιτήσεις που προβλέπονται στο άρθρο 26. 2. ...», **άρθρ. 41:** «1. ... 2. Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα χαίρει του τεκμηρίου της ακρίβειας της ημερομηνίας και της ώρας που αναφέρει καθώς και της ακεραιότητας των δεδομένων με τα οποία συνδέονται η ημερομηνία και η ώρα. 3...», **άρθρ. 42:** «1. Η εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα πληροί τις ακόλουθες απαιτήσεις: α) συνδέει την ημερομηνία και την ώρα με τα δεδομένα κατά τέτοιο τρόπο ώστε να αποκλείεται ευλόγως η δυνατότητα μη ανιχνεύσιμης τροποποίησης των δεδομένων· β) βασίζεται σε χρονική πηγή ακριβείας συνδεδεμένη με τη Συντονισμένη Παγκόσμια Ωρα· και γ) φέρει ηλεκτρονική υπογραφή ή προηγμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του εγκεκριμένου παρόχου υπηρεσιών εμπιστοσύνης ή έχει υπογραφεί με κάποια άλλη ανάλογη μέθοδο. 2. ...»

21. Επειδή, εξ άλλου, ο **N. 4727/2020** «Ψηφιακή Διακυβέρνηση κλπ.» (Α' 184), που μνημονεύεται στο κανονιστικό πλαίσιο της Διακήρυξης, περιλαμβάνει στο άρθρ. 2 («Ορισμοί») ρυθμίσεις αντίστοιχου περιεχομένου (βλ. ιδίως τις παρ. 14, 16, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 34, 35, 43, 46, 49, 53, 59) με τις ανωτέρω διατάξεις του άρθρου 3 του Κανονισμού 910/2014, στα δε άρθρα 13 («Έκδοση Ηλεκτρονικών Δημοσίων Εγγράφων») και 15 («Ηλεκτρονικά Ιδιωτικά Έγγραφα») ορίζει τα ακόλουθα: **άρθρ. 13:** «1. ... 3. Τα πρωτότυπα ηλεκτρονικά δημόσια Έγγραφα φέρουν: α) εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα και β) είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική σφραγίδα του φορέα είτε την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή του αρμόδιου οργάνου...», **άρθρ. 15:** «1. Ηλεκτρονικά ιδιωτικά Έγγραφα που εκδίδονται από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες με χρήση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας, γίνονται υποχρεωτικά αποδεκτά από τους φορείς του δημόσιου τομέα, από τα δικαστήρια όλων των βαθμών και τις εισαγγελίες όλης της χώρας και από φυσικά ή νομικά πρόσωπα ή νομικές οντότητες κατά την ηλεκτρονική διακίνησή τους...».

22. Επειδή, από τις ανωτέρω διατάξεις του εθνικού και ενωσιακού δικαίου συνάγεται ότι η ψηφιακή υπογραφή στοχεύει στην αντικατάσταση της φυσικής υπογραφής παρέχοντας παράλληλα και τα εχέγγυα γνησιότητά της, ήτοι ταυτίζεται με την πρωτότυπη ιδιόγραφη υπογραφή, που φέρει θεώρηση γνησίου της, και συνιστά ουσιώδη τύπο, δεδομένης της υποχρεωτικής ηλεκτρονικής διαδικασίας υποβολής των προσφορών, η παράλειψη του οποίου δεν δύναται να θεραπευθεί. Περαιτέρω, όπως έχει προσφάτως κριθεί (ΕΑ ΣΤΕ 893/2022) από τις ανωτέρω διατάξεις που ρυθμίζουν τα θέματα ηλεκτρονικής υπογραφής και χρονοσήμανσης, προκύπτει ότι «...συστατικό στοιχείο της προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής και, κατ' επέκταση, της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής αποτελεί η σύνδεση της υπογραφής με τα υπογραφόμενα δεδομένα κατά τρόπο που να παρέχεται δυνατότητα ανιχνεύσεως οποιασδήποτε μεταγενέστερης μεταβολής ("να μπορεί να ανιχνευθεί οποιαδήποτε επακόλουθη τροποποίηση"). Η ηλεκτρονική, εξ άλλου, υπογραφή, η οποία ενσωματώνει σε κάθε περίπτωση ένδειξη του χρόνου στον οποίο τίθεται, παρέχει τη δυνατότητα, με βάση την ένδειξη αυτή, τόσο για τον έλεγχο της ακεραιότητας των δεδομένων του ηλεκτρονικού εγγράφου, όσο και για την τυχόν επικύρωσή της (στο μέτρο που για την

τελευταία απαιτείται να συντρέχουν προϋποθέσεις - π.χ. εγκεκριμένο και έγκυρο πιστοποιητικό - στο χρονικό σημείο που τίθεται η ηλεκτρονική υπογραφή). Αντιθέτως, η εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα, η οποία υποστηρίζεται από εγκεκριμένο φορέα παροχής σχετικών υπηρεσιών εμπιστοσύνης, διακρίνεται από την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή κατά το ότι δεν παρέχει μόνο δυνατότητα ανιχνεύσεως οποιασδήποτε μεταγενέστερης τροποποίησης των δεδομένων, αλλά επί πλέον "[αποκλείει] ευλόγως" κάθε δυνατότητα μεταγενέστερης τροποποίησης, η οποία δεν θα μπορούσε να ανιχνευθεί. Από αυτό το σαφώς διακεκριμένο (αυξημένο) επίπεδο ασφαλείας των δεδομένων, το οποίο επιτυγχάνεται με την εγκεκριμένη ηλεκτρονική χρονοσφραγίδα, συνάγεται ότι η τελευταία συνιστά, κατά νόμο, διαφορετικό είδος δεδομένων από εκείνα που αποτελούν την εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή. Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει και από τη διάκριση μεταξύ δημοσίων και ιδιωτικών ηλεκτρονικών εγγράφων κατά τις διατάξεις των άρθρων 13 και 15 του Ν. 4727/2020, οι οποίες για τα μεν δημόσια έγγραφα επιβάλλουν ρητώς, εκτός της εγκεκριμένης ηλεκτρονικής σφραγίδας ή υπογραφής, και τη θέση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας, ενώ για τα ιδιωτικά έγγραφα απαιτούν τη χρήση εγκεκριμένης ηλεκτρονικής υπογραφής ή σφραγίδας, όχι όμως και εγκεκριμένης ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας. Κατά συνέπεια, για ιδιωτικά ηλεκτρονικά έγγραφα, τα οποία πρέπει να υπογράφονται με εγκεκριμένη ηλεκτρονική υπογραφή από τους φορείς που μετέχουν σε διαγωνισμό, δεν απαιτείται η θέση και εγκεκριμένης ηλεκτρονικής χρονοσφραγίδας, εκτός αν αυτό προβλέπεται ειδικώς από το οικείο κανονιστικό πλαίσιο της Διακήρυξης».

23. Επειδή στη Διακήρυξη του διαγωνισμού που αποτελεί το κανονιστικό πλαίσιο αυτού, δεσμεύοντας αμφίδρομα την αναθέτουσα αρχή και τους διαγωνιζόμενους (ΕΑ ΣΤΕ 352/2016, 53/2011, ΣΤΕ 3669/2015, 5022/2012), σε σχέση με τα τιθέμενα ζητήματα ορίζονται τα ακόλουθα

«Άρθρο 3: Ηλεκτρονική υποβολή φακέλου προσφοράς 3.1. Οι προσφορές υποβάλλονται από τους ενδιαφερομένους ηλεκτρονικά, μέσω της διαδικτυακής πύλης www.promitheus.gov.gr του ΟΠΣ ΕΣΗΔΗΣ, μέχρι την καταληκτική ημερομηνία και ώρα που ορίζεται στο άρθρο 18 της παρούσας διακήρυξης, σε ηλεκτρονικό φάκελο του υποσυστήματος «ΕΣΗΔΗΣ- ΔΗΜΟΣΙΑ ΕΡΓΑ» και

υπογράφονται, τουλάχιστον, με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, η οποία υποστηρίζεται από αναγνωρισμένο (εγκεκριμένο) πιστοποιητικό, σύμφωνα με την παρ. 2 του άρθρου 37 του ν. 4412/2016. Για τη συμμετοχή στην παρούσα διαδικασία οι ενδιαφερόμενοι οικονομικοί φορείς ακολουθούν τη διαδικασία εγγραφής του άρθρου 5 παρ. 1.2 έως 1.4 της Κοινής Υπουργικής Απόφασης «Ρυθμίσεις τεχνικών ζητημάτων που αφορούν στην ανάθεση των Δημοσίων Συμβάσεων έργων, μελετών, και παροχής τεχνικών και λοιπών συναφών επιστημονικών υπηρεσιών με χρήση των επιμέρους εργαλείων και διαδικασιών του Εθνικού Συστήματος Ηλεκτρονικών Δημοσίων Συμβάσεων (Ε.Σ.Η.ΔΗ.Σ.)(εφεξής «ΚΥΑ ΕΣΗΔΗΣ-ΕΡΓΑ»). **Άρθρο 24:** Περιεχόμενο Φακέλου Προσφοράς: 24.1 Η προσφορά των διαγωνιζομένων περιλαμβάνει τους ακόλουθους ηλεκτρονικούς υποφακέλους: (α) υποφάκελο με την ένδειξη «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» (β) υποφάκελο με την ένδειξη «Οικονομική Προσφορά» σύμφωνα με τα κατωτέρω: **24.2** Ο ηλεκτρονικός υποφάκελος «Δικαιολογητικά Συμμετοχής» πρέπει, επί ποινή αποκλεισμού, να περιέχει τα ακόλουθα υπό (α) και (β) στοιχεία: **α) το Ευρωπαϊκό Ενιαίο Έγγραφο Σύμβασης (ΕΕΕΣ).** Επίσης δύναται να περιλαμβάνει και συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση, με την οποία ο οικονομικός φορέας μπορεί να διευκρινίζει τις δηλώσεις και πληροφορίες που παρέχει στο ΕΕΕΣ. Η συνοδευτική υπεύθυνη δήλωση υπογράφεται, σύμφωνα με όσα προβλέπονται στο άρθρο 79Α του ίδιου ν. 4412/2016. **β) την εγγύηση συμμετοχής, του άρθρου 15 της παρούσας.** 24.3.Ο ηλεκτρονικός υποφάκελος «Οικονομική Προσφορά» περιέχει το αρχείο pdf, το οποίο παράγεται από το υποσύστημα, αφού συμπληρωθούν καταλλήλως οι σχετικές φόρμες και υπογράφεται, τουλάχιστον με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, η οποία υποστηρίζεται από αναγνωρισμένο (εγκεκριμένο) πιστοποιητικό»

24. Επειδή εκ των προπαρατεθέντων άρθρων της Διακήρυξης ρητώς προκύπτει ότι οι συμμετέχοντες οικονομικοί φορείς, απαιτείται να υπογράψουν την προσφορά τους με προηγμένη ηλεκτρονική υπογραφή, που υποστηρίζεται από εγκεκριμένο πιστοποιητικό το οποίο χορηγήθηκε από έναν εγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών Ουδόλως, ωστόσο, απαιτείται από τους όρους της διακήρυξης αλλά και του προπαρατεθέντος νομοθετικού πλαισίου που ρυθμίζει το προκείμενο ζήτημα, ως το επικαλείται άλλωστε και ο προσφεύγων, υποχρέωση του συμμετέχοντος στο διαγωνισμό όπως,

επιπλέον, της ψηφιακής υπογραφής εφοδιαστεί και με πιστοποιημένες υπηρεσίες χρονοσήμανσης, που συμπληρώνουν την ψηφιακή υπογραφή (ιδ. **ad hoc ΔΕΦΠειραιά 125/2021, ΔΕΦΑθηνών 444/2022, 28/2022, ΣτΕ ΕΑ 380/2016, Α893/2022**). Ο δε ισχυρισμός του προσφεύγοντος ότι από το άρθρο 3 της Διακήρυξης συνάγεται υποχρέωση περί κατοχής πιστοποιητικού χρονοσήμανσης ερείδεται επί εσφαλμένης προϋποθέσεως, καθώς το άνω άρθρο δεν αναφέρεται σε πιστοποιητικό χρονοσήμανσης ούτε εν γένει σε υπηρεσίες χρονοσήμανσης, αλλά αναφέρεται σε κατοχή «προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής που υποστηρίζεται από αναγνωρισμένο πιστοποιητικό», όπως άλλωστε προκύπτει και από το άρθρ. 37 παρ. 2 του Ν. 4412/2016, στο οποίο παραπέμπει το άρθρ.3 της Διακήρυξης. Η έννοια του «αναγνωρισμένου πιστοποιητικού» του άρθρ. 3 της Διακήρυξης και του άρθρ. 37 παρ. 2 του Ν. 4412/2016, όπως και του άρθρ. 2 περ. 10 του Π. Δ/τος 150/2001 ταυτίζεται με την έννοια του εγκεκριμένου πιστοποιητικού του Κανονισμού 910/2014 και είναι η ακόλουθη: ηλεκτρονική βεβαίωση που συνδέει τα δεδομένα επικύρωσης ηλεκτρονικής υπογραφής με φυσικό πρόσωπο και επιβεβαιώνει τουλάχιστον το όνομα ή το ψευδώνυμο του εν λόγω προσώπου, εκδίδεται από συγκεκριμένο πάροχο υπηρεσιών εμπιστοσύνης και πληροί τις οριζόμενες στο Παράρτημα Ι του Κανονισμού απαιτήσεις. Εξάλλου, σύμφωνα με την παρ. 10 του άρθρ. 1 του Π.Δ/τος 150/2001, ως αναγνωρισμένο πιστοποιητικό ορίζεται η ηλεκτρονική βεβαίωση, η οποία συνδέει δεδομένα επαλήθευσης υπογραφής με ένα άτομο και επιβεβαιώνει την ταυτότητά του και η οποία πληροί τους όρους του Παραρτήματος Ι του ίδιου Π. Δ/τος και εκδίδεται από πάροχο υπηρεσιών πιστοποίησης. Κατόπιν των ανωτέρω, δεν προκύπτει ότι από τον άνω άρθρ. 3 της Διακήρυξης επιβάλλεται υποχρέωση οι διαγωνιζόμενοι να είναι εφοδιασμένοι και με υπηρεσίες ασφαλούς χρονοσήμανσης, πέραν της προηγμένης ηλεκτρονικής υπογραφής, απορριπτομένων ως αβάσιμων των αντίθετων ισχυρισμών του προσφεύγοντος. Περαιτέρω, σαφώς κατά τη Διακήρυξη και τις διατάξεις στις οποίες παραπέμπει (ΚΥΑ ΕΣΗΔΗΣ Δημόσια Έργα), η βεβαίωση που αυτόματα παρέχει το σύστημα του ΕΣΗΔΗΣ για τη χρονοσήμανση του εγγράφου καθιστά αυτό έγγραφο βέβαιης ημεροχρονολογίας χωρίς άλλη διατύπωση. Ως εκ τούτου, από τη στιγμή που το έγγραφο-δικαιολογητικό συμμετοχής στο διαγωνισμό υποβάλλεται στον

διαγωνισμό μέσω ΕΣΗΔΗΣ δεν μπορεί να προκύψει προβληματισμός ή αμφιβολία για τον χρόνο σύνταξης του εγγράφου σε σχέση με τον χρόνο υποβολής του, συνεπώς ο σχετικός ισχυρισμός του προσφεύγοντος ότι το ΕΕΕΣ και η οικονομική προσφορά της παρεμβαίνουσας δεν φέρουν ασφαλή χρονοσήμανση και εξαιτίας αυτού δεν μπορεί να επαληθευτεί μέσω πιστοποιημένου εξυπηρετητή χρονισμού η ακριβής ώρα υπογραφής τους, τυγχάνει απορριπτέος ως αβάσιμος, ενόσω τούτο κατά τα ανωτέρω επιτυγχάνεται μέσω του ΕΣΗΔΗΣ (βλ. ad hoc ΑΕΠΠ 1379/2021, 1708/2021, 1370-1371/2021, 417/2020). Περαιτέρω, αβάσιμος τυγχάνει ο υπόψη πρώτος λόγος της προσφυγής και κατά το σκέλος του που βάλλει κατά της έλλειψης αιτιολογίας της προσβαλλόμενης απόφασης, και τούτο διότι η προσβαλλόμενη απόφαση ρητώς μνημονεύει ότι ελήφθησαν υπόψη οι παρασχεθείσες διευκρινίσεις από αμφοτέρους τους συμμετέχοντες και κατόπιν τούτου εξέλειπαν τυχόν αμφιβολίες της ως προς την εγκυρότητα των ηλεκτρονικών υπογραφών. Άλλωστε, οι διευκρινίσεις της παρεμβαίνουσας, όπως άλλωστε και του προσφεύγοντος, έχουν υποβληθεί μέσω της «επικοινωνίας» του ΕΣΗΔΗΣ, όπως προκύπτει από τον ηλεκτρονικό τόπο του διαγωνισμού, η δε μη κοινοποίησή τους στον προσφεύγοντα δεν αποστερεί τη δυνατότητα όπως τις αιτηθεί και τις λάβει (ενώ άλλωστε ούτε και οι υποβληθείσες μέσω ΕΣΗΔΗΣ διευκρινίσεις του προσφεύγοντος προκύπτει ότι έχουν κοινοποιηθεί στην παρεμβαίνουσα). Κατόπιν των ανωτέρω, ο υπόψη πρώτος λόγος της προσφυγής είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

25. Επειδή, περαιτέρω, επί του **δεύτερου** λόγου της προσφυγής λεκτέα τα εξής: Στο Μέρος ΙΙ του ΕΕΕΣ, Ενότητα Α΄, με θέμα «Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα», υπάρχει το ερώτημα «Ο ΟΦ είναι εγγεγραμμένος σε Εθνικό Σύστημα (Προ)Επιλογής – Κατά περίπτωση, ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος σε επίσημο κατάλογο εγκεκριμένων οικονομικών φορέων ή διαθέτει ισοδύναμο πιστοποιητικό [π.χ. βάσει εθνικού συστήματος (προ)επιλογής];». Όπως προκύπτει από τα στοιχεία του φακέλου, στο υπόψη ερώτημα, η παρεμβαίνουσα απάντησε αρνητικά «ΟΧΙ», και στο κάτωθι αυτού ανοιγέν (υπο)ερώτημα με περιεχόμενο «Ο οικονομικός φορέας θα είναι σε θέση να προσκομίσει βεβαίωση πληρωμής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και φόρων ή να παράσχει πληροφορίες που θα δίνουν τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή ή στον αναθέτοντα φορέα να τη λάβει απευθείας μέσω

πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος αυτή διατίθεται δωρεάν;» η παρεμβαίνουσα απάντησε ομοίως αρνητικά «ΟΧΙ». Ακολούθως, **στο Μέρος III** του ΕΕΕΣ, Λόγοι αποκλεισμού και ειδικά στο σκέλος Β «Λόγοι που σχετίζονται με την καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης» (σελ. 6) και στο ερώτημα «Ο οικονομικός φορέας έχει ανεκπλήρωτες υποχρεώσεις όσον αφορά την καταβολή φόρων, τόσο στη χώρα στην οποία είναι εγκατεστημένος όσο και στο κράτος μέλος της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντα φορέα, εάν είναι άλλο από τη χώρα εγκατάστασης;» η παρεμβαίνουσα απάντησε αρνητικά «ΟΧΙ», όπως επίσης αρνητικά απάντησε και στο επόμενο ερώτημα «Ο οικονομικός φορέας έχει ανεκπλήρωτες υποχρεώσεις όσον αφορά την καταβολή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, τόσο στη χώρα στην οποία είναι εγκατεστημένος όσο και στο κράτος μέλος της αναθέτουσας αρχής ή του αναθέτοντα φορέα, εάν είναι άλλο από τη χώρα εγκατάστασης;».

26. Επειδή σύμφωνα με την επίμαχη Διακήρυξη, στα άρθρα 23.2 και 24.2 προβλέπεται ότι οι οικονομικοί φορείς υποβάλλουν προαποδεικτικώς ΕΕΕΣ, στο οποίο δηλώνουν, μεταξύ άλλων, τη μη συνδρομή στο πρόσωπό τους των λόγων αποκλεισμού. Περαιτέρω, κατά το άρθρο 22.A.2 της Διακήρυξης προβλέπεται ότι συνιστά λόγο αποκλεισμού η αθέτηση των υποχρεώσεων των οικονομικών φορέων όσον αφορά στην καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και αυτό έχει διαπιστωθεί από δικαστική ή διοικητική απόφαση με τελεσίδικη και δεσμευτική ισχύ, ή/και η αναθέτουσα αρχή μπορεί να αποδείξει με τα κατάλληλα μέσα ότι ο προσφέρων έχει αθετήσει τις υποχρεώσεις του όσον αφορά την καταβολή φόρων ή εισφορών κοινωνικής ασφάλισης, τόσο της κύριας όσο και της επικουρικής, ενώ δεν αποκλείεται ο προσφέρων, όταν έχει εκπληρώσει τις υποχρεώσεις του, είτε καταβάλλοντας τους φόρους ή τις εισφορές κοινωνικής ασφάλισης που οφείλει, συμπεριλαμβανομένων, κατά περίπτωση, των δεδουλευμένων τόκων ή των προστίμων, είτε υπαγόμενος σε δεσμευτικό διακανονισμό για την καταβολή τους, ενώ στο άρθρο 23.3 (β, β1 και β2) ορίζεται ότι για την απόδειξη της μη συνδρομής των λόγων αποκλεισμού του άρθρου 22.A.2 απαιτείται φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα. Επειδή, ως προελέχθη, η παρεμβαίνουσα απάντησε αρνητικά στο (υπο)ερώτημα του ΜΕΡΟΥΣ II (περί του εάν θα είναι σε θέση να προσκομίσει βεβαίωση πληρωμής εισφορών

κοινωνικής ασφάλισης και φόρων ή να παράσχει πληροφορίες που θα δίνουν τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή ή στον αναθέτοντα φορέα να τη λάβει απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος αυτή διατίθεται δωρεάν), ωστόσο, στο βασικό ερώτημα του ΜΕΡΟΥΣ ΙΙΙ που αφορά την συνδρομή (ή μη) του λόγου αποκλεισμού σχετικά με την εκπλήρωση των ασφαλιστικών και φορολογικών υποχρεώσεων και ειδικώς στο ερώτημα εάν έχει ανεκπλήρωτες φορολογικές και ασφαλιστικές υποχρεώσεις απάντησε αρνητικά, αποδεικνύοντας έτσι προαποδεικτικώς ότι δεν συντρέχει στο πρόσωπό της ο επίμαχος λόγος αποκλεισμού. Ο προσφεύγων με τον υπό εξέταση λόγο της προσφυγής του, ως και με το υπόμνημά του, προβάλλει ότι η αρνητική απάντηση της παρεμβαίνουσας στο (υπο)ερώτημα του Μέρους ΙΙ του ΕΕΕΣ, ανεξαρτήτως υποχρέωσης ή μη συμπλήρωσης του, συνεπάγεται την προαποδεικτική αδυναμία προσκόμισης ασφαλιστικής και φορολογικής ενημερότητας, γεγονός που καθιστά αποκλειστέα την προσφορά της παρεμβαίνουσας.

27. Επειδή το ΕΕΕΣ παρέχει προαπόδειξη προς τον σκοπό της επιτάχυνσης των διαγωνιστικών διαδικασιών και ελάφρυνσης των διαγωνιζομένων από την υποχρέωση προσκόμισης πολυάριθμων πιστοποιητικών και εγγράφων ως προς τα κριτήρια αποκλεισμού και επιλογής και ενέχει, προϋποθέτει και ερείδεται επί μιας καταρχήν εμπιστοσύνης ως προς τον προσφέροντα οικονομικό φορέα και όσον αφορά τα εξ αυτού δηλούμενα, τα οποία θα ελεγχθούν επισταμένως κατά το στάδιο αξιολόγησης δικαιολογητικών κατακύρωσης πριν την οριστικοποίηση της ανακήρυξής του ως αναδόχου. Άλλωστε, το ΕΕΕΣ συναρτάται αποκλειστικά με τους όρους που περιλαμβάνονται στα έγγραφα της σύμβασης (διακήρυξη, αίτηση συμμετοχής κλπ) της εκάστοτε διαδικασίας και συνιστά προκαταρκτική απόδειξη ως προς τη μη συνδρομή των λόγων αποκλεισμού και την πλήρωση των κριτηρίων ποιοτικής επιλογής, ανάλογα με το αντικείμενο της υπό ανάθεσης σύμβασης, αντικαθιστώντας την υποχρέωση υποβολής των αντίστοιχων πιστοποιητικών κατά το χρόνο υποβολής της προσφοράς. Τα εν λόγω, δε, πιστοποιητικά, κατά τις διατάξεις του Ν. 4412/2016, υποβάλλονται από τον προσωρινό ανάδοχο κατόπιν προς τούτο κλήσης της αναθέτουσας αρχής, πλην της περίπτωσης ενεργοποίησης της δυνατότητας της παρ. 5 του άρθρου 79 του ιδίου νόμου, όταν δηλαδή απαιτείται για την ορθή διεξαγωγή

της διαδικασίας ή στην περίπτωση που άλλως ορίζει η διακήρυξη οι όροι της οποίας δεν έχουν προσβληθεί.

28. Επειδή, τα επαγγελματικά μητρώα Μελετητών και Εργοληπτών, που προβλέπονται στο άρθρο 75 (σε συνδυασμό και με το Παράρτημα ΧΙ του Προσαρτήματος Α) του Ν. 4412/2016, δεν συνιστούν «επίσημους καταλόγους εγκεκριμένων οικονομικών φορέων», κατά την έννοια του άρθρου 83 έως την ψήφιση του ΜΗ.ΤΕ., αλλά συνιστούν μόνο “επαγγελματικά και εμπορικά μητρώα” κατά την έννοια του άρθρου 75 παρ. 2. Ωστόσο, ειδικά το Μητρώο Εργοληπτικών Επιχειρήσεων μαζί με την ενημερότητα πτυχίου που προβλέπεται στην παρ. 5 του άρθρου 20 του ν. 3669/2008 λειτουργεί εν τέλει ως επίσημος κατάλογος, έως την ψήφιση του ΜΗ.ΤΕ (βλ. <http://www.eaadhsy.gr/index.php/m-foreis/m-syxnes-ervthseis-apanthseis-faq-gia-to-n-4412-2016/details/29/51>). Περαιτέρω, στην Κατευθυντήρια Οδηγία με αρ. 23 της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ αναφέρεται (σελ. 11) ότι: «Στο ως άνω πεδίο, (εννοείται στο Μέρος II, Ενότητα Α Πληροφορίες σχετικά με τον οικονομικό φορέα, περί εγγραφής σε επίσημο κατάλογο/Μητρώο) ως προς τις συμβάσεις έργων, οι ημεδαπές εργοληπτικές επιχειρήσεις, οι οποίες διαθέτουν ενημερότητα πτυχίου, συμπληρώνουν την ένδειξη «ΝΑΙ», καθώς, σύμφωνα με τις διατάξεις των παρ. 4 και 5 του άρθρου 20 του ν. 3669/2008, οι οποίες εξακολουθούν να ισχύουν, η βεβαίωση εγγραφής στο ΜΕΕΠ, σε συνδυασμό με την ενημερότητα πτυχίου, συνιστά τον μοναδικό, επί της παρούσης, εθνικό “επίσημο κατάλογο”» (ΑΕΠΠ 97/2019, 440/2019). Όπως επίσης επισημαίνεται στην άνω Κατευθυντήρια Οδηγία «Σε κάθε περίπτωση επισημαίνεται ότι το πεδίο του ΤΕΥΔ/ΕΕΕΣ, που αφορά στην εγγραφή οικονομικών φορέων σε επίσημους καταλόγους, δεν μπορεί να απαλειφθεί από τις αναθέτουσες αρχές σε κανένα είδος σύμβασης (προμηθειών, υπηρεσιών, έργων, μελετών κλπ), καθώς δεν μπορεί να αποκλειστεί το ενδεχόμενο συμμετοχής στη διαδικασία αλλοδαπού οικονομικού φορέα, εγγεγραμμένου σε επίσημο κατάλογο της χώρας εγκατάστασής του ή άλλης χώρας ή ακόμη και το ενδεχόμενο εγγραφής ημεδαπού οικονομικού φορέα σε επίσημο κατάλογο άλλης χώρας, την εγγραφή στον οποίο δύναται να επικαλεστεί συμπληρώνοντας τη σχετική ένδειξη στο ΤΕΥΔ/ΕΕΕΣ. Κατά συνέπεια, μόνο εφόσον ο οικονομικός φορέας είναι εγγεγραμμένος κατά τα ανωτέρω, σε επίσημο κατάλογο, συμπληρώνει, πέρα από την ένδειξη «ΝΑΙ» τα στοιχεία α έως ε που παρέχονται στο αμέσως

ακόλουθο πεδίο», όπου το πεδίο (ε) αφορά στην επίμαχη ερώτηση που απάντησε αρνητικά η παρεμβαίνουσα (ήτοι εάν θα είναι σε θέση να προσκομίσει βεβαίωση πληρωμής εισφορών κοινωνικής ασφάλισης και φόρων ή να παράσχει πληροφορίες που θα δίνουν τη δυνατότητα στην αναθέτουσα αρχή ή στον αναθέτοντα φορέα να τη λάβει απευθείας μέσω πρόσβασης σε εθνική βάση δεδομένων σε οποιοδήποτε κράτος μέλος αυτή διατίθεται δωρεάν)». Σε διαφορετική περίπτωση, ήτοι εάν ο ΟΦ δεν είναι εγγεγραμμένος σε επίσημο κατάλογο, εν προκειμένω εάν σύμφωνα με την Κ.Ο. δεν κατέχει ενημερότητα πτυχίου συγχρόνως με την εγγραφή του στο ΜΕΕΠ, συμπληρώνει «ΟΧΙ», και σύμφωνα με την υποσημείωση 28 της άνω Κατευθυντήριας Οδηγίας, δεν απαντά στα επόμενα ερωτήματα (α) έως (ε), ήτοι εφόσον απαντήσει αρνητικά στο βασικό ερώτημα περί εγγραφής του σε επίσημο κατάλογο, δεν υπέχει υποχρέωση απάντησης στα επόμενα ερωτήματα μεταξύ των οποίων και στο προαναφερθέν ερώτημα (ε). **Υπό αυτή τη συνθήκη, η όποια απάντηση, αρνητική ή θετική, ουδόλως επάγεται έννομες συνέπειες για το διαγωνιζόμενο, καθότι δεν έχει, κατ' αρχήν, υποχρέωση να απαντήσει στο ερώτημα αυτό και συνεπώς αυτή (η απάντηση) δεν επηρεάζει το δικαίωμα συμμετοχής του στο διαγωνισμό, δοθέντος ότι δε δύναται παραδεκτά να ερμηνευθεί εις βάρος του.** Περαιτέρω, όπως ρητώς προκύπτει από τα αναγραφόμενα στο ΕΕΕΣ, σύμφωνα με τα όσα απαιτεί η Διακήρυξη, στους λόγους αποκλεισμού περιλαμβάνονται οι οικείες ερωτήσεις περί ανεκπλήρωτων φορολογικών και ασφαλιστικών υποχρεώσεων που οι συμμετέχοντες οφείλουν να απαντήσουν προαποδεικτικώς και για τις οποίες αποδεικτικώς ο προσωρινός ανάδοχος οφείλει να προσκομίσει φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα που να καλύπτουν τόσο την ημερομηνία υποβολής της προσφοράς όσο και την ημερομηνία υποβολής των δικαιολογητικών κατακύρωσης.

29. Επειδή περαιτέρω, σύμφωνα με το άρθρ. 23.9 της Διακήρυξης «(β) Οι οικονομικοί φορείς που είναι εγγεγραμμένοι στο Μ.Ε.ΕΠ. στις τάξεις 3η έως και 7η, μέχρι τη λήξη της μεταβατικής περιόδου ισχύος, σύμφωνα με το άρθρο 65 του π.δ. 71/2019, υποβάλλοντας «Ενημερότητα Πτυχίου» εν ισχύ απαλλάσσονται από την υποχρέωση υποβολής των δικαιολογητικών:φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας του άρθρ. 23.3.(β) της παρούσας». Η παρεμβαίνουσα, όπως προκύπτει από τα στοιχεία του

φακέλου δήλωσε ότι είναι εγγεγραμμένη στο ΜΕΕΠ με αριθμό εγγραφής 23989 και γνωστοποίησε στην αναθέτουσα αρχή την διαδικτυακή διεύθυνση για την τεκμηρίωση της εγγραφής της, προκύπτει δε ότι είναι εγγεγραμμένη στη 2^η τάξη του ΜΕΕΠ και ως εκ τούτου δεν δύναται να είναι εφοδιασμένη με ενημερότητα πτυχίου, δεδομένου ότι με την υπ' αριθμ. Δ15/οικ/24298 (ΦΕΚ Β' 4/8/2005) απόφαση του Υπουργού ΥΠΕΧΩΔΕ όπως έχει τροποποιηθεί και ισχύει κάτοχοι ενημερότητας πτυχίου δύνανται να είναι εργοληπτικές επιχειρήσεις εγγεγραμμένες στις τάξεις 3η έως και 7η του ΜΕΕΠ.

30. Επειδή, σύμφωνα με τις προηγούμενες σκέψεις (27-29), ορθώς η παρεμβαίνουσα απάντησε «ΟΧΙ» στο ερώτημα «εάν είναι εγγεγραμμένη σε επίσημο κατάλογο», και τούτο διότι ως εγγεγραμμένη στην 2^η τάξη του ΜΕΕΠ δεν είναι εφοδιασμένη με ενημερότητα πτυχίου που κατά τις διατάξεις του νόμου και της Διακήρυξης θα την απάλλασσε από την υποχρέωση υποβολής δικαιολογητικών φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας. Περαιτέρω, σύμφωνα με τα προπαρατεθέντα και τα ειδικώς αναφερόμενα στην Κατευθυντήρια Οδηγία 23 της Ε.Α.Α.ΔΗ.ΣΥ. δεν υπείχε υποχρέωση συμπλήρωσης των υποερωτημάτων, που εμφανίζονταν σε συνέχεια του άνω ερωτήματος περί εγγραφής σε επίσημο κατάλογο του Μέρους II, παρ. Α' του ΤΕΥΔ, μεταξύ των οποίων και του επίμαχου περί προσκόμισης φορολογικής και ασφαλιστικής ενημερότητας για την προσήκουσα συμπλήρωση του ΤΕΥΔ, παρά τα περί αντιθέτου προβαλλόμενα από την προσφεύγουσα, και συνεπώς η όποια απάντηση, αρνητική ή θετική, ουδόλως επάγεται έννομες συνέπειες. Άλλωστε, η παρεμβαίνουσα έχει προσηκόντως συμπληρώσει τα πεδία του Μέρους III σχετικά με τους λόγους αποκλεισμού κατά τα προβλεπόμενα στην Διακήρυξη, γεγονός που δεν αμφισβητείται από τον προσφεύγοντα, προαποδεικνύοντας έτσι τη μη συνδρομή του επίμαχου λόγου αποκλεισμού, ενώ, εξάλλου σύμφωνα με τη Διακήρυξη τα δικαιολογητικά απόδειξης της μη συνδρομής του επίμαχου λόγου αποκλεισμού (φορολογική και ασφαλιστική ενημερότητα) προσκομίζονται από τον προσωρινό ανάδοχο κατά την υποβολή των προβλεπόμενων δικαιολογητικών κατακύρωσης. Επομένως, δεν τίθεται ζήτημα αποκλεισμού της προσφοράς της λόγω της ως άνω αρνητικής απάντησης στο επίμαχο υποερώτημα του ΕΕΕΣ, απορριπτομένων των αντίθετων ισχυρισμών του προσφεύγοντος, καθώς από το υποβληθέν ΕΕΕΣ της παρεμβαίνουσας προκύπτει προαποδεικτικώς ότι δεν συντρέχει

στο πρόσωπό της λόγος αποκλεισμού, ενόσω έχει προσηκόντως συμπληρώσει και απαντήσει αρνητικά στα ερωτήματα του Μέρους ΙΙΙ, αποδεικνύοντας έτσι ότι κατά την υποβολή της προσφοράς της ήταν φορολογικά και ασφαλιστικά ενήμερη, ενώ σε κάθε περίπτωση τα δικαιολογητικά απόδειξης μη συνδρομής των επίμαχων λόγων αποκλεισμού προσκομίζονται από τον προσωρινό ανάδοχο (πρβλ. ΑΕΠΠ 519/2021, 112/2021, 1548/2021). Συνεπεία των ανωτέρω, ο υπόψη δεύτερος λόγος της προσφυγής είναι απορριπτέος ως αβάσιμος.

31. Επειδή, κατόπιν των ανωτέρω, η προδικαστική προσφυγή πρέπει να απορριφθεί και να γίνει δεκτή η παρέμβαση.

32. Επειδή, ύστερα από τα εκτεθέντα στην προηγούμενη σκέψη, πρέπει να καταπέσει το παράβολο που κατέθεσε ο προσφεύγων (άρθρα 363 παρ.5 του ν.4412/2016 και 5 του ΠΔ 39/2017).

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ

Απορρίπτει την προδικαστική προσφυγή.

Δέχεται την παρέμβαση.

Ορίζει την κατάπτωση του καταβληθέντος παραβόλου.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στις 17 Μαΐου 2022 και δημοσιεύτηκε στις 25 Μαΐου 2022.

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ

ΜΙΧΑΗΛ ΔΙΑΘΕΣΟΠΟΥΛΟΣ

ΒΑΣΙΛΙΚΗ ΚΩΣΤΗ